

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ETNOLOGIE

Bakalářská práce

Klára Sztymonová

Rituální užívání halucinogenu *peyotl*: Srovnání užívání u Tarahumarů a Huicholů

Ritual use of *peyote* hallucinogen: The comparison of its usage among the Tarahumaras
and Huicholes

Praha 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 5. 2014

Klára Sztymonová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce Doc. PhDr. Oldřichu Kašparovi, CSc. za vedení, a Mgr. Zuzaně Korecké za cenné rady a připomínky, které výrazně napomohly vzniku této práce.

Abstrakt

Tato práce je věnována halucinogennímu kaktusu *Lophophora williamsii* a jeho rituálnímu užití u indiánských skupin Huicholů a Tarahumarů, žijících v severozápadním Mexiku. Autorka zde popisuje historii užívání tohoto kaktusu, jeho účinky, a především srovnává jeho úlohu v životě Huicholů a Tarahumarů.

This paper is dedicated to hallucinogenic cactus *Lophophora williamsii* and its ritual usage in indigenous Huichol and the Tarahumara groups living in Northwest Mexico. The author describes the history of the use of this cactus, its effects, especially compared to its role in the life of the Huichol and the Tarahumara.

Klíčová slova

Peyotl, Lophophora williamsii, Huicholové, Tarahumarové, Mexiko, halucinogenní rostliny, historie užívání peyotlu, účinky peyotlu.

Peyote, Lophophora williamsii, Huichol, the Tarahumara, Mexico, hallucinogenic plants, history of the use of peyote, effects of peyote.

Obsah

Úvod	6
Zhodnocení literatury	8
2. Kaktus <i>Lophophora williamsii</i>	11
2.1 Způsoby užívání <i>peyotlu</i>	11
2.2 Účinky <i>peyotlu</i>	13
2.3 Historie užívání <i>peyotlu</i>	15
3. Huicholové a Tarahumarové	18
3.1 <i>Peyotl</i> u Huicholů a Tarahumarů	20
4. Rituální užití	23
4.1 Huicholské <i>peyotlové</i> rituály	24
4.2 Tarahumarské <i>peyotlové</i> rituály	32
4.3 <i>Peyotlové</i> rituály v Severní Americe	35
5. Současnost	38
Závěr	39
Bibliografie a použité zdroje	40

Úvod

Tato práce je zaměřena na jednu z nejvýznamnějších a pravděpodobně nejdéle užívaných omamných rostlin Latinské Ameriky, na psychoaktivní kaktus *Lophophora williamsii*, zvaný *peyotl*. Je zde přiblíženo jeho rituální užívání.

Omamné rostliny měly vždy důležitou roli v životě národů všech kontinentů. Byly zdrojem živin i léčivých látek, sloužily jako pomůcky šamanů a léčitelů, měly svou úlohu při rituálech a také byly prostředky pro navázání kontaktů s bohy.

Kaktus *Lophophora williamsii* neboli *peyotl* pěstují a užívají některé indiánské skupiny žijící v Mexiku. Používá se při rituálech, u kterých je přítomen šaman, tyto rituály mají náboženskou roli a šaman je při nich schopen léčit nebo věštit.

Cílem je popsat kaktus jako drogu, přiblížit jeho užití a kulturní implikace, a také pokusit se pochopit jeho význam pro lidi, kteří ho užívají a uctívají. Zamýšlím se nad otázkami: Jak se liší rituální užívání tohoto kaktusu u Huicholů a Tarahumarů? Změnily se tyto rituály od předkolonizačních dob?

S užíváním *peyotlu* jsou nejvíce spojeni mexičtí Huicholové a Tarahumarové, tato práce je zaměřena především na vztah těchto dvou skupin k *peyotlu*. Je používán ovšem i mimo Mexiko, mnoho indiánských skupin ve Spojených státech ho také rituálně užívá, proto uvádím i příklad severoamerických rituálů.

Jednou z mnoha praktik, se kterými se Evropané setkali poté, co v roce 1517 vstoupili do Mexika, byly všudypřítomné rituály, při kterých se používaly rozmanité druhy rostlin. Kryštof Kolumbus viděl na karibském ostrově Hispaniola, dnešním Haiti, místní indiány, jak vdechují výpary z neznámé rostliny, které říkali *kohobba*, pomocí dřevěných trubek.¹ Český botanik a sběratel kaktusů A. V. Frič ve své knize *O kaktech a jejich narkotických účincích* uvádí, že během svého výzkumu v Střední Americe měl možnost sledovat, jak místní indiáni užívají některé druhy kaktusů obsahující narkotické alkaloidy, k léčbě sklerózy, srdečních onemocnění a dalších chorob, kterými oni sami trpí až ve stáří, zatímco u „civilizovaných“ lidí se tyto nemoci projevují mnohem dříve.²

¹ FURST, Peter T. Hallucinogens. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 2.

² FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 13.

V žádné jiné části světa nenalezneme tolik druhů omamných rostlin, jako v Latinské Americe. S jejich pomocí Indiáni navštěvují své bohy, léčí a odhalují skryté.³

*„Promlouvej k peyotlu celým svým srdcem, celou svou myslí,
a peyotl uzří tvé srdce...
A budeš-li mít štěstí, uslyšíš a získáš to,
co jiným zůstává skryto,
pamatuj však, byl to On, kdo ti pomohl na tvé cestě.“*

Slova huicholského šamanského novice⁴

³ RÄTSCH, Christian. *Psychoaktivní rostliny*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 124.

⁴ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 6.

Zhodnocení literatury

Mnoho autorů, ze kterých jsem při psaní práce vycházela, poukazuje na nesmyslnost zákazu užívání některých rostlinných drog jako léčiv, když je povoleno užívat mnohem nebezpečnější látky, jako je alkohol a tabák, a také je možné na předpis dostat tak návykové látky, jako například barbituráty, antidepresiva nebo prášky na spaní. Já sama se nepřikláním ani na jednu stranu; užívání drog, i když rostlinných, má nepochybně velmi špatné dopady na psychiku, nervovou soustavu a zdraví člověka obecně, ovšem mnoho z těchto rostlin, například koka, bylo stovky let užíváno pro své povzbuzující i léčivé účinky a u některých dokonce ani nebylo prokázáno, že by způsobovaly závislost.

Většinu pramenů věnujících se této problematice spojuje tvrzení, že rostlinné drogy provázejí člověka již velmi dlouho a vždy sloužily k jeho prospěchu, avšak dnes jsou prezentovány a chápány negativně. K tomuto názoru se přikláním, většině lidí slovo „droga“ asociuje něco nebezpečného a vysoce návykového, ale málokdo ví něco o jejich historii, původním využití a také o tom, zda jsou skutečně tak škodlivé, jak jsou prezentovány.

Literatury k problematice rostlinných drog je mnoho, jak odborné, tak populárně naučné. Zdrojem pro informace etnického charakteru byly dva svazky *The Oxford Encyclopedia of Mesoamerican Cultures*, ed. David Carrasco. Toto celkem třísvazkové dílo obsahuje abecední seznam všech reálií, týkajících se Mezoameriky, já jsem čerpala z částí věnovaných Huicholům, Tarahumarům a užití halucinogenů v Mezoamerice obecně. Mým dalším zdrojem byla *Encyclopedia of world cultures, svazek 8 – Middle America and the Caribbean* ed. David Levinson. Tato encyklopedie je abecedně řazeným seznamem všech světových národů a kultur, zmiňuje jejich demografii, historii, sociopolitickou organizaci, náboženství a další. Robert A. Bye se v článku *Hallucinogenic plants of the Tarahumara* z časopisu *Journal of Ethnopharmacology* zabývá druhy *peyotlů* a dalšími rostlinami, používanými Tarahumary. Jde hlavně o botanické popisy těchto rostlin. Je zde zmíněn i A. V. Frič, ze kterého jsem také čerpala. Christian Rätsch se v knize *Psychoaktivní rostliny* věnuje se celé škále přírodních drog, popisuje jejich původ, využití, účinky, u některých popisuje také rituály vztahující se k nim. Text svou strukturou vypovídá o tom, že autor čerpal z vlastních zkušeností, psychedelické stavy

po užití různých rostlinných látek líčí velmi sugestivně, což si ale může dovolit, vzhledem k neodbornému žánru díla. Rätschovy knihy patří spíše mezi populárně naučné, jeho popis účinků drog je pro mne však velmi užitečný, i když si uvědomuji, že tyto popisy samozřejmě nemohu generalizovat. *Peyotlu* se věnuje Aldous Huxley v knize *Brány vnímání*, kde popisuje především účinky mezkalinu, ale také *peyotlismus* u indiánských kmenů v Mexiku a Severní Americe. Již zmiňovaný religionista Davíd Carrasco představuje v knize *Náboženství Mezoameriky* hlavně mayské a aztécké náboženství, kromě toho se věnuje také pojetí vesmíru v mezoamerických náboženstvích, nástupu křesťanství v Latinské Americe a také popisuje huicholskou cestu do Wirikúty. Čerpala jsem poznatky z některých knih, které jsou atlasy rostlinných drog. Patří mezi ně především kniha P. Valíčka *Rostlinné omamné drogy*, která se věnuje historii a způsobu užívání nejznámějších rostlinných drog a popisuje je také z farmakologického a chemického hlediska. Publikace *Pharmako gnósis* od D. Pendella patřila mezi nejvýznamnější knihy pro mou práci. Rozsáhle popisuje historii a kulturní kontexty halucinogenních rostlin, jejich výskyt, účinky a především se jako jedna z mála publikací o rostlinných drogách věnuje rituálům s nimi spojenými. Autor řadí *peyotl* mezi takzvaná „fantastika“, kterým se tato kniha věnuje. Jeho druhá kniha *Pharmako dynamis* je koncipována stejně, ale zaměřuje se na excitanty a empatogenika, mezi které řadí například betel, koku nebo muškát. Dalším zdrojem byla kniha *O kaktech a jejich narkotických účincích* význačného českého cestovatele, spisovatele a etnografa Alberto Vojtěcha Friče. Tato publikace je pro poznání užívání kaktusů v Latinské Americe opravdu zásadní, Frič zkoumal a do Evropy přivezl mnoho nových druhů kaktusů. Pobýval u Tarahumarů a zajímala ho jejich úcta k *peyotlu* a jeho užívání. Uvádí zde, že Tarahumarové si kaktusy sami sbírají, což je v rozporu s informacemi například v knize *Rostliny bohů*, kde je stejně jako i v několika dalších publikacích uvedeno, že Tarahumarové sami *peyotl* nesbírají, ale kupují ho od Huicholů, jak je zmíněno dále v této práci. Je samozřejmě možné, že od Fričových cest do Mexika v letech 1923 – 1929 se zvyky Tarahumarů mohly změnit. Informace o cestě za *peyotlem* u Tarahumarů jsou uvedeny i v knize *The tarahumara: : An indian tribe of northern Mexico*. Kniha *Sběratel kaktusů* od Karla Crkala je věnována osobě výše zmíněného A. V. Friče. Je podrobnější než Fričova kniha *O kaktech a jejich narkotických účincích* a detailně popisuje jeho cesty do Střední a Jižní Ameriky.

Richard Evans Schultes, profesor Harvardské univerzity, a chemik Albert Hofmann, objevitel halucinogenních účinků LSD, se v knize *Rostliny bohů* zabývají všemi známými halucinogeny a podrobně se věnují čtrnácti nejznámějším, mezi které řadí i *peyotl*. Zabývají se ale především botanickou stránkou těchto rostlin. Přínosem byla také kniha harvardského antropologa Petera T. Furst *Halucinogeny a kultura*, ve které se autor zabývá nejznámějšími halucinogeny, především v souvislosti s magií a šamanismem. Tom S. Pinkton v knize *Květy Wiricuty* popisuje vlastní zkušenosti s *peyotlem* a poutěmi do Wirikúty.

Z 16. století pochází zpráva mnicha Bernardina de Sahagún *General History of the Things of New Spain* kde uvádí, že *peyotlový* kult je starý více než 1800 let.⁵ Toto je také vůbec první známá zmínka o *peyotlu*.

Dvě pojednání ze 17. století od Jacinta de la Serna a Ruize de Alarcona zmiňují užívání různých halucinogenů včetně *peyotlu* v Latinské Americe a především v Mexiku.⁶

Průkopník etnografie Huicholů Carl Lumholtz ve své knize *Unknown Mexico* popisuje *peyotlový* kult a také uvádí, jak ho *peyotl* „vyléčil“ z naprosté vyčerpanosti.⁷

⁵ BOSC DE VÉZE, Ernest. *Hašiš: Látky psychické a magické rostliny*. Praha: Clinamen, 2000, s. 180.

⁶ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 32.

⁷ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 137.

2. Kaktus *Lophophora williamsii*

Peyotl (*Lophophora williamsii*, někdy je také jako *peyotl* užíván kaktus *Lophophora diffusa*) je malý, neostnatý kaktus rostoucí v Chihuahuaské poušti od San Luis Potosí v Mexiku až po Rio Grande v jižním Texasu.⁸ Nejvýznamnějšími lokalitami výskytu tohoto kaktusu jsou kromě již zmíněného San Luis Potosí také okolí měst Zacatecas, Durango, Nuevo León, Tamaulipas a povodí řeky Rio Bravo.⁹ Vyskytuje se také v Severní Americe, především v Texasu a Novém Mexiku. Název *peyotl* pochází z jazyka *nahuatl*, je odvozen z výrazu „*peyótl*“, který se používal pro více druhů léčivých rostlin.¹⁰ Český název je ježunka williamsova. Huicholové a ho nazývají *hikuri* nebo *hikuli*, ale má velmi mnoho dalších místních názvů. První botanický popis *peyotlu* podal Francisco Hernández, osobní lékař španělského krále Filipa II.¹¹

Účinnou látkou v *peyotlu* je mekalin, který je zodpovědný za halucinogenní účinky. Kromě mekalinu se v *peyotlu* vyskytuje dalších 57 alkaloidů.¹² Množství alkaloidů závisí na době sběrů, vlastnostech půdy a nadmořské výšce, což ovlivňuje i intenzitu halucinogenních účinků *peyotlu*.¹³

2.1 Způsoby užívání *peyotlu*

Konzumují se téměř výhradně vrchní části kaktusu, zvané v Mexiku *peljotes*, v USA *mescal buttons*¹⁴, které se suší. Neusušený kaktus má velmi nepříjemnou, hořkou chuť, ale po usušení je nasládlý. Vzhledem k tomu, že neobsahuje těkavé látky, takto nasušené části si udrží své halucinogenní účinky po dlouhou dobu.

⁸ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 101.

⁹ VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2002, s. 95.

¹⁰ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 137.

¹¹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 134.

¹² PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 125.

¹³ VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2002, s. 95.

¹⁴ CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983, s. 118.

Sušené vršky kaktusu se buď mohou žvýkat, nebo se rozemelou na prášek na kamenném mlýnku *metate*¹⁵ a smíchají s vodou – tento způsob symbolizuje vzájemné prolnutí období sucha a deště, lovu a zemědělství, muže a ženy, protože kaktus a je mužským prvkem a voda ženským.¹⁶ Z prášku se může také připravit čaj nebo pasta. Sušený kaktus je velmi tvrdý a roztlučení na prášek je obtížné, při žvýkání ale usušený vršek kaktusu velmi rychle měkne.¹⁷

Dalším způsobem užívání je rozemletí čerstvých kaktusů za účelem získání šťávy, která se následně pije. Při rituálech se *peyotl* může konzumovat i čerstvý, rozkrájený na malé kousky. V této podobě má hořkou chuť a je totožný s masem posvátného jelena¹⁸, který je zmíněn v kapitole o rituálech.

Indiáni kmene Huicholů často před konzumací *peyotlu* kouří tabák, zabalený do kukuřičné slupky, pro zintenzivnění účinků *peyotlu*.¹⁹

¹⁵ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 37.

¹⁶ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 138.

¹⁷ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 15.

¹⁸ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 138.

¹⁹ FURST, Peter T. *Hallucinogens*. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 2.

2.2 Účinky *peyotlu*

Peyotl pravděpodobně užívali již Aztékové, ovšem téměř výhradně v lékařství.²⁰ Společně například s psilocybními houbami se používal na léčení dny a jako klystýr. Vojsku sloužil k zahnání únavy při dlouhých pochodech. Stejně jako koka se tedy užívá k dodání energie, z tohoto důvodu ho pravděpodobně užívají i Tarahumarové při dlouhých bězích.²¹ Také se používá k léčbě tuberkulózy, nespavosti a duševních a nervových poruch. Zevně se používá rozžvýkaný nebo navlhčený jako obklad na rány a boláky, na spáleniny a bolesti zubů, konzumuje se jako protijed na hadí uštknutí, šťávou se potírají odřeniny, aby se zabránilo infekci, a také se vtírá do kůže a působí tak proti revmatu. Dále se může používat jako vlasové tonikum na onemocnění pokožky hlavy a jako oční kapky.²² Indiáni ho užívají také preventivně pro předcházení nemocem a pro posílení těla.²³

V roce 1960 na univerzitě v Arizoně izolovali sloučeniny v *peyotlu* a objevili antibiotickou aktivitu proti širokému spektru bakterií.²⁴ Kromě léčivých účinků se užívá i pouze k navození příjemných smyslových zážitků.²⁵

Účinné látky v *peyotlu* působí 5 až 6 hodin. Podle A. Huxleyho je mezkalin neškodný, nezpůsobuje kocovinu, ani potřebu dávku obnovit.²⁶ Prvními účinky jsou pocity nevolnosti, bolesti hlavy a často se dostavuje zvracení. Přibližně po hodině nevolnost ustupuje a dochází k euforii spojené s halucinacemi, způsobenými pravděpodobně podrážděním zrakových center v mozku,²⁷ které se projevují vidinami barevných záblesků, třpytivých obrazů, deformací okolních tvarů, změnou vnímání

²⁰ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 105.

²¹ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 105.

²² PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 102.

²³ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 38

²⁴ FURST, Peter T. Peyote. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 453.

²⁵ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 136.

²⁶ HUXLEY, Aldous. *Brány vnímání, Nebe a peklo*. Praha: Maťa, 2011, s. 48.

²⁷ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 29.

rozměrů a sluchovými, chuťovými, čichovými i hmatovými zážitky,²⁸ které jsou zesílené a provází je dočasné změny časových a prostorových představ.²⁹

Bye v článku *Hallucinogenic plants of the Tarahumara* hovoří o účincích *peyotlu* jako o barevných, často červených vizích, vizích bytí a smrti, zdánlivém pohybu v prostoru, posunech v čase a hmatových a sluchových změnách.³⁰ Průběh vizí ovšem nelze zobecnit, každá *peyotlová* zkušenost je osobní a jedinečná.³¹ Po odeznění halucinací nastupuje hluboký klid, svalová ochablost a „*posun pozornosti od vnějších stimulů k introspekci a meditaci.*“³²

Profesor J. S. Slotkin, který se několikrát zúčastnil *peyotlových* obřadů uvádí, že jejich účastníci jsou pod vlivem *peyotlu* klidní, zdvořilí, střídmi, ale nikoliv otupělí.³³ A. V. Frič uvádí, že indiáni si po konzumaci *peyotlu* připadají jako opilí, ale při chůzi nevrávorají. „*Člověku se zdá, že stromy tančí, ale sám nevrávorá, naopak chodí mnohem jistěji než v normálním stavu, proto pod vlivem "chikulí" je možno jít po okraji propasti, aniž by se dostavila závrať.*“³⁴ Pokud ho během obřadu snědí příliš mnoho, smějí se nebo pláčou.³⁵

Konzumace *peyotlu* pravděpodobně nevyvolává závislost, ale při dlouhodobém užívání je narkotický, může způsobit vážné zdravotní problémy a špatný vliv má především na játra.³⁶ Pro Huicholy jsou *peyotlové* zážitky velmi intimní záležitostí a málokdy se s nimi svěřují cizincům.³⁷

²⁸ FURST, Peter T. *Hallucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 135.

²⁹ FURST, Peter T. *Peyote*. Carrasco, Ed. David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 453.

³⁰ BYE, Robert A. *Hallucinogenic plants of the Tarahumara*. *Journal of Ethnopharmacology* [online]. 1979, č. 02, s. 24.

³¹ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 60.

³² SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 48.

³³ HUXLEY, Aldous. *Brány vnímání, Nebe a peklo*. Praha: Maťa, 2011, s. 61.

³⁴ CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983, s. 118.

³⁵ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 38.

³⁶ VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2002, s. 96.

³⁷ FURST, Peter T. *Hallucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 159.

2.3 Historie užívání *peyotlu*

Peyotl je pravděpodobně nejstarším halucinogenem užívaným lidmi. Prvním dochovaným důkazem o jeho používání jsou rituální rytiny v sopečných kamenech³⁸ a také zbytky rostlin nesoucí stopy náboženského obřadu, nalezené v jeskyni jižně od mexické hranice s Texasem, staré asi 4000 let.³⁹ Přibližně z let 200 před Kristem až 100 po Kristu pocházejí pohřební nádoby, nalezené v západním Mexiku, na kterých se nachází první umělecké ztvárnění *peyotlu*.⁴⁰ Přibližně z roku 800 po Kristu pocházejí *peyotlové* náhrdelníky, sušené vršky kaktusu navlečené a sisalovém vlákne, nalezené na severu centrální mexické pouště.⁴¹ Někteří autoři uvádějí, že se *peyotl* rituálně užívá již 7000 let.⁴²

Vedle archeologických nálezů existuje mnoho vyprávění, možná spíše legend, o objevu *peyotlu*. Podle nich ho našel někdo ztracený v poušti, a protože byl na pokraji vyčerpání, rozhodl se tento kaktus sníst. Tento poutník údajně slyšel *hlas*, který ho k sněžení rostliny nabádal.⁴³ Podle zprávy Bernardina de Sahagún z 16. století *peyotl* používali i Aztékové. Dle jeho názoru *peyotlový* kult existoval 1890 let před příchodem Španělů a prvními uživateli byli Chichimekové a Toltékové. O *peyotlu* napsal, že „*ti, kdo jej pozřou nebo vypijí šťávu, prožívají vidiny, jež je někdy poděsí, jindy rozesmějí,*“ a že „*pro Chichimeky je vyhledávanou potravou, protože je udržuje při síle a dodává jim odvahu jít do boje či odolávat hladu a žízni.*“⁴⁴ Carl Lumholtz ale uvádí, že *peyotlový* kult je mnohem

³⁸ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 132.

³⁹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 134.

⁴⁰ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 17.

⁴¹ FURST, Peter T. Peyote. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 453.

⁴² KIMBER, Clarissa T., McDONALD, Darrel. Sacred and Profane Uses of the Cactus *Lophophora Williamsii* from the South Texas Peyote Gardens. Ed. Michael K. Steinberg, *Dangerous Harvest Drug Plants and the Transformation of Indigenous Landscapes* [online]. New York: Oxford University Press, 2003, s. 182.

⁴³ STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997, s. 186–187.

⁴⁴ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 132.

starší, podle něj se tento kaktus používá více než 3000 let a mají to dokládat rituální rytiny vytesané v sopečných kamenech na území pouště Chihuahua.

Přesné stáří *peyotlového* kultu zatím není jasné a stejně tak nemůžeme s jistotou určit, který kmen užíval *peyotl* jako první. Podle některých zpráv to byli Chichimekové, podle jiných Tarahumarové,⁴⁵ ale je možné, že ho začalo používat i několik kmenů zároveň, vzhledem k jeho původnímu rozšíření.

Po příchodu Španělů do Mexika bylo domorodé náboženství pronásledováno. *Peyotl* bránil conquistadorům ve snaze šíření křesťanství a jeho prostřednictvím prý Indiáni komunikovali se zlými duchy. Jeho konzumace byla údajně namířena proti čistotě a neposkvrněnosti Svaté katolické víry.⁴⁶ V roce 1629 byly zveřejněny zprávy katolického křesťana a nepřítele domorodé víry Hernanda Ruiz de Alarcona pod názvem *Traktát o pohanských pověrách, které jsou dodnes živé mezi indiánskými domorodci v Novém Španělsku*, kde popisuje užívání *peyotlu* a semen *ololiuqui*. Píše zde: „ (...) Konečně, ať už je to doktor sám nebo je to jiná osoba na jeho místě, kdo pije tato semena nebo rostlinu jménem *peyote*, která je malou rostlinkou a k níž tu vládne stejná důvěra jako k té první, zavře se v místnosti, která je obvykle také jeho modlitebnou, do níž nesmí vstoupit nikdo jiný během celé doby dotazování, která trvá po celou dobu, po níž tazatel není při smyslech, neboť to je ten čas, v němž jim, čemuž oni pevně věří, *ololiuqui* nebo *peyote* zjeví to, co si přejí vědět. Jakmile opojení neboli absence soudnosti pomine, navykládá postiženému dva tisíce nesmyslů, mezi něž obvykle d'ábel podstrčí pár pravd, takže je tím dokonale zmátne a podvede. (...)”⁴⁷ Používání kaktusu bylo považováno za d'ábelskou mši a přijímání falešné hostie.⁴⁸ D'ábelské na tom bylo údajně to, že pomocí *peyotlu* bylo možné určovat příčiny nemocí nebo nalézat ztracené předměty, a také bylo jeho užívání spojováno s krvavými obětními rituály Aztéků.⁴⁹ Proti tomuto názoru se postavil lékař Juan Cárdenas, který v roce 1591 popsal účinky *peyotlu* a prisuzoval je jeho botanickým vlastnostem. I tak církev všechny uživatele *peyotlu* stíhala, a proto se *peyotlový* kult udržel pouze u Huicholů, Tarahumarů a Corů, kteří se dokázali ukrýt

⁴⁵ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 132.

⁴⁶ RÄTSCH, Christian. *Psychoaktivní rostliny*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 146.

⁴⁷ RÄTSCH, Christian. *Psychoaktivní rostliny*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 148–149.

⁴⁸ BOSC DE VÉZE, Ernest. *Hašiš: Látky psychické a magické rostliny*. Praha: Clinamen, 2000, s. 180.

⁴⁹ STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997, s. 187.

v nepřístupných horách.⁵⁰ Poslední části Sierry Madre Occidental byly Španěly dobyty v roce 1720,⁵¹ včetně území Huicholů. Do *peyotlového* kultu proniklo několik křesťanských prvků, ale zachoval se v téměř nezměněné podobě.

V 80. letech 19. století se užívání *peyotlu* rozšířilo mezi severoamerické Indiány. Prvními kmeny, které zde *peyotl* začaly užívat, byli Kiowové a Komančové.⁵² Vlády se snažily *peyotl* zakázat, ovšem neúspěšně. Indiáni zaregistrovali *peyotlový* kult jako oficiální náboženství s názvem Americká domorodá církev, které vzniklo v roce 1885.⁵³ Tato církev má přibližně čtvrt milionu věřících a od roku 1969 mohou její členové v USA legálně používat *peyotl* při rituálech.⁵⁴ Hlavním rituálem této církve jsou Slavnosti lásky, při kterých se místo svěceného chleba a vína podávají plátky *peyotlu*.⁵⁵ Historie této církve a úsilí Indiánů o legalizaci *peyotlu* popsal v knize *The Peyote Cult* Weston La Barre. Členem Americké domorodé církve se stal antropolog J. S. Slotkin, který její rituály popsal v knize *The Peyote Religion: A Study in Indian-White Relations*. Užívání *peyotlu* je rozšířeno i v Kanadě, kde ale *peyotl* neroste, a proto si ho místní kupují od texaských Indiánů.⁵⁶

Do Evropy *peyotl* přivezl poprvé Louis Lewin na konci 80. let osmnáctého století a inicioval výzkum jeho vlastností.⁵⁷ V roce 1923 zkoumal v Mexiku *peyotl* český etnograf a cestovatel Alberto Vojtěch Frič, který ho dvakrát vyzkoušel a popsal jeho účinky. Měl v plánu zjistit více informací u kmene Tarahumarů, nicméně však neúspěšně.⁵⁸

⁵⁰ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 106.

⁵¹ FURST, Peter T. Huichol. Carrasco, Ed. David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 20.

⁵² SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 138.

⁵³ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 139.

⁵⁴ BOSC DE VÉZE, Ernest. *Hašiš: Látky psychické a magické rostliny*. Praha: Clinamen, 2000, s. 180

⁵⁵ HUXLEY, Aldous. *Brány vnímání, Nebe a peklo*. Praha: Maťa, 2011, s. 61.

⁵⁶ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 134.

⁵⁷ STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997, s. 194.

⁵⁸ VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2002, s. 94.

3. Huicholové a Tarahumarové

Tato práce je věnována především užitím *peyotlu* u indiánů kmenů Huicholů a Tarahumarů. Oba tyto kmeny žijí v pohoří Sierra Madre Occidental a jako u jedněch z mála kmenů se u nich *peyotlové* rituály udržely dodnes.

Huicholové obývají západ Centrální mexické plošiny a státy Durango, Jalisco, Nayarit a Zacatecas. Jejich jazyk, který oni sami nazývají *wixarika*, je afiliován do uto-aztécké jazykové skupiny a je nejbližší corštině, jazyku Corů.⁵⁹ O původu Huicholů se toho ví velmi málo. Podle některých vědců byli v předkoloniální době součástí chichimécké kultury a jejich název byl Guachichilové.⁶⁰

Od roku 1720 je území Huicholů rozděleno na domorodé *comunidades* v čele s *gobernadorem*, není zde jedna centrální vláda. Tyto *comunidades* jsou San Andrés, San Sebastián, Santa Catarina, Tuxpan de Bolaños a Guadalupe Ocotán. Pro Huicholy jsou tyto *comunidades* sice nezávislé, ale ve skutečnosti spadají do působnosti několika mexických obcí. Každá z těchto oblastí má vlastní regionální tradice.⁶¹

Do povědomí veřejnosti se tento kmen dostal poprvé prostřednictvím Carla Lumholzte a jeho knihy *Unknown Mexico*, ve které prezentoval svůj výzkum mezi domorodým obyvatelstvem na severozápadu Mexika. Podle něj je jejich každodenní život neoddělitelný od náboženství, což zahrnuje i umění a řemesla. Textilní práce byla dříve vědci považována za druhotné řemeslo, ale antropoložka Stacy B. Shaefer ve své knize *People of Peyote: Huichol Indian History, Religion, and Survival* tvrdí, že pro Huicholy je to cesta k poznání posvátné tradice jejich kultury, především honu na *peyotl*. Celý proces tkaní odkazuje na lov *peyotlu* a tkalcovské umění je přirovnáváno k umění šamanskému.⁶²

⁵⁹ SCHAEFER, Stacy B. Huichol. Ed. David Levinson. *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 1995, s. 124.

⁶⁰ SCHAEFER, Stacy B. Huichol. Ed. David Levinson. *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 1995, s. 125.

⁶¹ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 20.

⁶² FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 21.

Peyotlové vize jsou inspirací pro různé druhy umění. Až do roku 1965 bylo tradiční huicholské umění „yarn painting“⁶³ určeno pouze k dekoraci, ale pak huicholský šaman Ramon Medina Silva, podrobněji zmíněný dále, a jeho žena Guadalupe jako první proměnili „yarn painting“ na „nástroj“ ke sdělování příběhů a zobrazování *peyotlových* vizí. Většina huicholských umělců je pak následovala a tento způsob si získal mezinárodní věhlas.⁶⁴

Více než kterýkoliv jiný mezoamerický kmen si Huicholové zachovali svou původní víru bez zásahů a proměn katolické církve. Některé svaté přijali za své, ale pouze k doplnění stávajícího pantheonu. Čtyři nejdůležitější božstva jsou: *Takutsi* („naše Velká Pramatka“), *Nakawé*, bohyně země a úrody, *Tatewarí* („náš Praotec“), bůh ohně a patron šamanů, a *Tawérikua* nebo *Tayaupá* („náš Otec“), sluneční bůh. Kukuřice je uctívána jako Naše Matka *Nivétsika*, která se narodila ve Wirikútě, svaté vlasti *peyotlu*, a je považována za dceru *peyotlu*. Kukuřice je vnímána jako nedílná součást posvátných symbolů sjednocující *peyotl* s jelenem a obojí s kukuřicí. Dohromady se tato božstva označují výrazem *kakaugarite*,⁶⁵ pro Huicholy jsou *peyotl*, jelen a kukuřice svatou trojicí a vytváří dokonalý symbolický celek.⁶⁶

Huicholský roční cyklus je rozdělen na období sucha a období dešťů, které provází různé rituály. Dešťové slavnosti a slavnosti setí plodin se konají kolem letního slunovratu. Lov jelenů a *peyotlová* pout' zakončují celý cyklus obřadů.⁶⁷ Rituálně se *peyotl* pojídá pouze při slavnostech během období sucha, neformálně se může požívat kdykoliv během roku.⁶⁸

Tarahumarové, *Rarámuri*, jak sami sebe nazývají, původně sídlili v městečku Karichik,⁶⁹ ale byli vytlačeni misionáři a dnes obývají jihozápadní část mexického státu

⁶³ Obrazy tvořené lepením barevné příze.

⁶⁴ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 21.

⁶⁵ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 19.

⁶⁶ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 139.

⁶⁷ SCHAEFER, Stacy B. Huichol. Ed. David Levinson. *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 1995, s. 128.

⁶⁸ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 68.

⁶⁹ CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983, s. 117.

Chihuahua v severozápadním Mexiku. „*Rarámuri*“ znamená v jejich jazyce „běžící noha“ a jsou známí hlavně jako běžci na obrovské vzdálenosti. Je jich přibližně sedm tisíc. Jejich jazyk patří stejně, jako jazyk Huicholů do uto-aztécké jazykové skupiny.⁷⁰

Tarahumarské náboženství a názor na svět jsou založeny na „*udržování dynamické rovnováhy mezi různými silami ve vesmíru, a to především prostřednictvím léčebných rituálů prováděných šamanem (owirúame)*.“⁷¹ Víra je orientována na udržování dobrých vztahů s božstvy, která buď mohou být shovívavá, nebo naopak zlomyslná. Tarahumarové se snaží si je naklonit prostřednictvím tanců, zpěvu a zvířecích obětí.⁷²

3.1 *Peyotl* u Huicholů a Tarahumarů

Existuje několik kaktusů, které jsou *peyotlu* podobné jak vzhledově, tak svými účinky, a jsou označovány jako „nepravé *peyotly*“. Nejdůležitějšími jsou:

- *Hikuli mulato* (*Epithelantha micromeris*), používaný u Huicholů i Tarahumarů, který má prý pomáhat rozpoznat špatné úmysly čarodějů, prodlužuje život, dodává energii závodníkům, a také může způsobit šílenství.⁷³

- *Hikuli sunamé/sumaní* (*Ariocarpus fissuratus*), který je podle Tarahumarů dokonce silnější než pravý *peyotl*, a věří, že je nejúčinnější ochranou proti zlodějům. Huicholové ho zas považují za nositele zla a věří, že může způsobit šílenství.⁷⁴

- *Peyotillo* (*Pelecyphora aselliformis*),

- *Pitallito* (*Echinocereus salmodyckianus*), používaný Tarahumary, kteří během sběru zpívají na jeho počest a věří, že má vysoké duchovní hodnoty.⁷⁵

⁷⁰ FRIED, Jacob. The Tarahumara. Ed. by VOGT, Evon Z. *Handbook of Middle American Indians*, svazek 8. Austin: Univ. of Texas Press, 1969, s. 846.

⁷¹ LEVI, Jerome M. Tarahumara. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 3. New York: Oxford University Press, 2001, s. 186.

⁷² MERRILL, William L. Tarahumara. V *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*, Editor David Levinson. New York: Hall, 1995, s. 242.

⁷³ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 40.

⁷⁴ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 71.

⁷⁵ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 77.

Kromě těchto jmenovaných se používá ještě několik „nepravých *peyotlů*“. Tyto kaktusy popsal v 19. století Carl Lumholtz. Používají se jako doplněk a někdy i jako náhrada pravého *peyotlu*.⁷⁶

A. V. Frič dále uvádí ještě dva druhy nepravého *peyotlu* užívané Tarahumary, které jsou možná totožné s některými výše uvedenými:

- *Rosarapa* nebo *rosapara* – tento kaktus je ostnatý a na pohled odlišný od *peyotlu*, takže s ním nemusí mít vůbec nic společného. Tohoto kaktusu se smějí dotknout jen opravdu morálně čistí lidé, jinak by „se mohl rozzlobit a viníka nechat zešilet“. Údajně má rád právě křesťany⁷⁷ a smějí se ho dotknout jen lidé „dobře pokřtění“⁷⁸ (tarahumarská víra je více ovlivněna křesťanstvím, než huicholská). Podle některých autorů je *rosapara* totožná s *mulato*, Lumholtz je ale považuje za odlišné a je možné, že jde o kaktus *Mamillaria senilis*.⁷⁹ Uvádí se také pod jménem *Hikuli rosapara*.⁸⁰

- *Chikulí huálula saeliامي*, „Hikuli s velkou autoritou“ je údajně nejlepší a nejvzácnější ze všech druhů *peyotlu*, všechny ostatní druhy jsou jeho služebníky.⁸¹ Na Tarahumary prý pohlíží jako na svůj lid a své děti a nevystačí si s obětinami z ovčího a kozího masa, vyžaduje hovězí maso, a proto si ho může dovolit jen málokdo.⁸²

Jeden z druhů je nazýván *kókoyómi* a je mezi Tarahumary považován za „zlý“. Používají ho údajně jen Apačové v Severní Americe.⁸³

Na každém kaktusu jsou malé chomáčky, tzv. *tsinurawe*, „obočí *peyotlu*.“ Jsou chutné a Huicholové je také často konzumují.⁸⁴

Různé druhy *peyotlu* se liší barvou i chutí. Nejvíce ceněny jsou kaktusy s pěti články, protože pět je pro Huicholy posvátné číslo. Tyto *peyotly* se často navlékají na

⁷⁶ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 70–76.

⁷⁷ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 40.

⁷⁸ CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983, s. 118.

⁷⁹ BYE, Robert A. Hallucinogenic plants of the Tarahumara. *Journal of Ethnopharmacology* [online]. 1979, č. 02, s. 30.

⁸⁰ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 78.

⁸¹ CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983, s. 118.

⁸² FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 41.

⁸³ BYE, Robert A. Hallucinogenic plants of the Tarahumara. *Journal of Ethnopharmacology* [online]. 1979, č. 02, s. 25.

⁸⁴ MYERHOFF, Barbara G. Peyote and the mystic vision. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 68.

šňůrky jako náhrdelníky a jsou používány ke zdobení posvátných předmětů, například jeleního paroží.⁸⁵

⁸⁵ MYERHOFF, Barbara G. Peyote and the mystic vision. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 68.

4. Rituální užití

V okolí pohoří Sierra Madre Occidental se náboženský život točí kolem šamanů, o kterých se věří, že mají přístup do jakési „mimolidské“ nebo „nadlidské“ sféry⁸⁶ a dokáží vyléčit většinu nemocí. Během pěti až deseti let intenzivního tréninku získají znalosti jako léčitelé, kněží a věštcí. Údajně dokáží přivolat duše do těl novorozenců a také je provázet na „onen svět“. Mohou cestovat do mnoha světů a mluvit s bohy jménem rodiny a komunity.⁸⁷ Ačkoliv mají někteří šamani větší autoritu a také větší odpovědnost vůči komunitě, přibližně jedna třetina dospělých mužů a také mnoho žen má medicínské a esoterické znalosti, včetně znalosti léčivých rostlin; a mohou řídit rituály a léčit některé nemoci.⁸⁸ *Peyotl* smějí konzumovat i malé děti. Pokud dítěti *peyotl* zachutná, považuje se to za znamení, že by se v budoucnu mohlo stát šamanem *mara 'akame*. I přesto, že chuť čerstvého *peyotlu* je velmi hořká, Huicholové obvykle říkají, že chutná sladce, „jako tortilly.“⁸⁹

První popis *peyotlového* rituálu pochází od Alonsa de Leóna z roku 1649. Byl svědkem rituálů pravděpodobně u kmene Carrizo, při kterém účastníci tančili kolem ohně, jedli *peyotl* a těm, kteří upadli do bezvědomí, pouštěli žilou,⁹⁰ patrně za účelem očištění. Schultes a Hofmann uvádějí, že první popis *peyotlového* obřadu pochází od neznámého španělského misionáře, rok se shoduje s Leónovým popisem, ale rituál měl být pozorován u kmene Cora. Uvádějí, že během tohoto rituálu účastníci tančili v kruhu, v jehož středu byl hudebník, který udával rytmus. Únavu zaháněli pitím šťávy z *peyotlu*.⁹¹

⁸⁶ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 19.

⁸⁷ SCHAEFER, Stacy B. Huichol. Ed. David Levinson. *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 1995, s. 127.

⁸⁸ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 19.

⁸⁹ MYERHOFF, Barbara G. Peyote and the mystic vision. BEAN, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 68.

⁹⁰ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 114.

⁹¹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 134.

Podle španělského lékaře F. Hernandéze za účelem věštění *peyotl* užívali pravděpodobně Chichimékové, ale pojídali pouze jeho kořen, ne vršek kaktusu. Také uvádí, že konzumace jedné rostliny *peyotlu* pomáhá Indiánům nalézt další.⁹²

4.1 Huicholské *peyotlové* rituály

Peyotl je pro Huicholy ztělesněním posvátného jelena, „Starší bratr jelen“ je ochráncem huicholských šamanů, jejich průvodcem do jiných vesmírů a pomocníkem při léčení.⁹³ Jelen je pro ně zdrojem potravy a krásy a jsou přesvědčení, že daroval *peyotl* jeho prvním lovcům.⁹⁴ Údajně první rostliny vyrostly z pěti stop po jeho kopytech.⁹⁵ Vypráví o tom huicholský příběh. V době, kdy byl svět ještě temný, museli bohové podniknout cestu do středu světa, aby našli světlo. Když konečně dosáhli cíle, spatřili, jak se vynořilo slunce a ozářilo svět. Poslední z těchto bohů, který přišel, byl jelení duch Kauyumari a ve světle nového slunce ostatní bohové viděli, že Kauyumari zanechal všude po poušti kulaté zelené stopy. Tatewarí pak naučil ostatní bohy, jak tyto stopy jíst, protože byly posvátným pokrmem. Bohové tak porozuměli, že Kauyumari přišel poslední proto, aby tyto stopy zanechal pro všechny, kteří přijdou později, aby jim pomohly najít cestu zpět k prvním dobám předků.⁹⁶

Jelen byl v celém Novém světě uctíván pro nadpřirozené nadání zvláštními silami, protože ulovit ho bylo velmi obtížné. U Mazatéků v mexickém státě Oaxaca je jelen uctíván jako božstvo a jeho lov je zakázaný.⁹⁷ U Huicholů předchází každé zemědělské činnosti obřadní lov na jelena, vysoká zvěř je lovena a požívána téměř výhradně v rituálním kontextu, jeho krev se stříká na ceremoniální předměty, které se pak nosí do Wirikúty. Duch jelena je nejprve vyvolán šamanem, děkuje se mu za dary a je mu

⁹² PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 105.

⁹³ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 204.

⁹⁴ CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998, s. 185.

⁹⁵ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 110.

⁹⁶ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricity*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 15–16.

⁹⁷ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 202–203.

vysvětleno, proč lidé potřebují, aby se obětoval. Šaman mu slibuje, že se lidé budou modlit za jeho ducha, a že bude uctíván při obřadech. Teprve pak následuje lov.⁹⁸

Huicholové jedí *peyotl* z důvodů náboženských, léčebných a také pro zábavu. Za účelem věštění se může konzumovat kdykoliv během roku.⁹⁹ Říkají, že ten, kdo jej pozře „získá srdce a znásobí svou *kupuri* – životní energii“¹⁰⁰ a požívají ho se slovy: „Abych se naučil být Huicholem!“¹⁰¹ Věří se, že *peyotl*, stejně jako kukuřice, umí číst myšlenky, trestat za špatné skutky a odměňovat za dobré. Tato víra dokáže ovlivňovat chování v huicholské společnosti.¹⁰²

Peyotl se nedává do hrobů zemřelým, na rozdíl například od koky, protože mrtví ho údajně již nepotřebují. Při slavnostech se ale používá k poctě zemřelých.¹⁰³

Za účelem ochrany se také někdy nosí v pouzdře na opasku, což má přinášet štěstí, například při honu na jelena, při cestování, ale i při jiných aktivitách. Také má chránit před určnutím a očarováním.¹⁰⁴

Oslavou *peyotlu* je svátek *Hikuli*, který se slaví po tři dny v lednu. Během něj se konzumuje *peyotl* a pije se kukuřičné pivo *tesvino*. Obřad končí rituálním pražením kukuřice, která se poté sní. Kukuřice je společně s *peyotlem* nejvýznamnější huicholskou rostlinou.

Nejdůležitějším huicholským *peyotlovým* obřadem je každoroční pout' do Wirikúty, svaté vlasti *peyotlu*, konající se po skončení období dešťů v říjnu nebo listopadu.

O vzniku této pouti vypráví huicholská legenda. Podle ní jednou velký šaman *Tatewarí*, bůh ohně, potkal dávné bohy, jak seděli v huicholské svatyni a každý z nich si stěžoval na nějakou nemoc. Ptali se *Tatewarího* na jejich příčiny a on jim odpověděl, že jsou nemocní z toho důvodu, že nebyli na lovu posvátného jelena ve Wirikútě, a tak přišli

⁹⁸ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricuty*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 216–217.

⁹⁹ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 112.

¹⁰⁰ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 8.

¹⁰¹ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 26.

¹⁰² MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 68.

¹⁰³ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 38.

¹⁰⁴ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 39.

o léčivé síly z jeho masa. Bohové si tedy vzali luk a šípy a následovali Tatewarího do Wirikúty.¹⁰⁵

Existuje i další verze tohoto příběhu, která vysvětluje význam pouti do Wirikúty a také to, proč je *peyotl* uctíván jako svátost a dar od bohů. Velkému bohu, Otci Slunce, se nelíbil chaotický život nebeského světa. Ve snu spatřil velký vířivý tunel, *niericu*, který vedl do nového a mnohem stálejšího světa. Slunce požádalo Kauyumariho, aby tento tunel našel. Pátral ve všech čtyřech posvátných směrech a tunel spatřil, když se podíval do středu nebeského světa. Slunce mu pak řeklo, ať shromáždí ostatní bohy a společně projdou tunelem. Spolu s Kauyumarim bohy vedl Praotec Oheň Tatewarí. Prošli tunelem a vynořili se u Washadeayway, velké skály u San Blas. Slunce jim poručilo, aby se během cesty vzdali všech rozkoší, nesměli jíst, ani se koupat. Někteří z nich ale tato nařízení porušili a proměnili se na přírodní útvary – hory, kopce, vodopády a další. Jejich vědomí je ale dodnes živé a skrze šamana *mara'akameho* přístupné ve snech a vizích.

Bohové putovali dál a dostali se do centra středního světa, do Wirikúty. Během cesty k ní našli tunel směřující do temné hlubiny. V noci jim Slunce sdělilo, že se mají připravit na velký obřad, a tak bohové začali vyrábět bubny, chřestidla a barevné oděvy. Tatewarí společně s Kauyumarim zpívali o zážitcích na cestě. Zpívali celou noc, zpěv byl stále hlasitější, až se země zatřásla. Zpívali pořád dál, až z tunelu vyšlo Slunce a ozářilo svět, takže bohové poprvé spatřili jeho krásy.

Slunce se zastavilo uprostřed nebes a najednou začalo klesat směrem na západ. Bohové byli nešťastní a nechápali, proč je Slunce opouští. Tatewarí řekl, že pokud chtějí Slunce zpátky, musí obětovat někoho, kdo skočí do temného tunelu. Přihlásila se malá holčička-bohyně. Bohové začali znovu zpívat a holčička skočila do tunelu. Slunce se znovu objevilo, tentokrát na východě.

Bohové byli opět šťastní a začali prozkoumávat nový svět. Během toho si všimli, že Kauyumariho stopy jsou zvláště zelené a kulaté. Uspořádali obřad, během kterého jim Tatewarí řekl, že tyto stopy jsou pokrmem a měly by být snědeny. Zjistili pak, že stopy jsou plné *kupuri* ze Slunce. Sesbírali je, Tatewarí jim požehnal a každému dal kousek. Bohové je snědli a najednou rozuměli Tatewarího písním. Porozuměli také, že Kauyumariho stopy mají pomoci těm, kteří přijdou na toto místo později.¹⁰⁶

¹⁰⁵ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 140.

¹⁰⁶ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricity*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 164 – 164.

Wirikúta se nachází v poušti nedaleko města Zacatecas v oblasti San Luis Potosí, přibližně 300 kilometrů (dvacet dní cesty pěšky) od území Huicholů. Údajně zde v harmonii a svobodě přebývají nadpřirozené bytosti a božští předkové. Jeden huicholský šaman popisuje Wirikútu takto: „*Jednoho dne bude všechno vypadat tak, jak jste viděli ve Wirikútě. První lidé přijdou zpět. Krajina bude křišťálově jasná a čistá. Mně samotnému není vše zcela jasné, ale do pěti let to prostřednictvím zjevení pochopím. Svět skončí a opět nastane jednota. Jednota pro ryzí Huicholy.*“¹⁰⁷

Poutě se neúčastní všichni dospělí Huicholové a dokonce ne každý Huichol někdy okusil *peyotl*. Většina se ale pouti alespoň jednou za život zúčastní.¹⁰⁸ Účastníků bývá deset až patnáct. Účastní se jak muži, tak ženy a stejně tak ani v konzumaci *peyotlu* neexistují genderová omezení. Nedává se pouze nejmenším dětem.

Cesta začíná v Guadalajaře a vede jí šaman *mara'akame*, který představuje *Tatewarího* a je ve spojení s dalšími huicholskými prapředky a zná posvátné tradice své komunity.¹⁰⁹ V noci před začátkem poutě se poutníci za *peyotlem*, tzv. *peyoteros* vykoupou, pomodlí, spálí v ohni pět *tortillas* z kukuřičné mouky a přespí v „božím domě“ – chrámu, kde se setkává slunce a měsíc.

Během pouti platí sexuální půst, stejně jako při všech *peyotlových* obřadech, je to způsobeno pravděpodobně tím, že užití *peyotlu* potlačuje libido.¹¹⁰ Bernard Bertrand v knize *Herbář: Fakta, mýty a legendy o afrodiziakálních rostlinách* uvádí, že v malých dávkách šťáva z *peyotlu* působí afrodiziakálně, ale zároveň také, že uspává libido. Z tohoto důvodu se údajně dává trochu *peyotlové* šťávy mladým dívkám v Mexiku před tím, než jdou na bál.¹¹¹ Také se během pouti nesmí koupat a solit jídlo. Poutníkům, kteří cestu absolvují poprvé, se před svatými místy zavazují oči.¹¹² Tento obřad se nazývá *jaikitenieh*, oči se zakrývají, také když se poutníci přiblíží k Wirikútě natolik, že by novice mohlo duchovní světlo oslepit.¹¹³

¹⁰⁷ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 136.

¹⁰⁸ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 138.

¹⁰⁹ CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998, s. 222.

¹¹⁰ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 38.

¹¹¹ BERTRAND, Bernard. *Herbář: Fakta, mýty a legendy o afrodiziakálních rostlinách*. Praha: Rebo Production, 2014, s. 192.

¹¹² PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 110.

¹¹³ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricuty*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 159.

Posvátná místa, u kterých se dělají během cesty zastávky, se jmenují například: *Kde se mraky otvírají* nebo *Kde prodlévají naše matky*.¹¹⁴ Na druhém jmenovaném místě v poušti vyvěrá přírodní pramen Velké Matky Tateimatinieri, je to první důležitý bod na cestě a poutníci zde zůstávají do úsvitu druhého dne.¹¹⁵ Zde se také po řádné přípravě sundávají šátky z očí, poutníci jsou požehnáni svatou vodou, kterou si vetřou do vlasů a obličeje, a jsou poučeni o tom, co mohou spatřit, až se dostanou na dohled Wirikúty.¹¹⁶ Zanechávají se zde obětiny pro svatou pramáti, která žije pod prameny.¹¹⁷ Během cesty poutníci zpívají a pláčou.

Než nastane samotný hon na *peyotl*, poutníci se musí zúčastnit očištného rituálu, během kterého se přiznají ke všem svým sexuálním stykům a vyjmenují všechny své partnery.¹¹⁸ Za každé jméno udělá šaman jeden uzel na společné šňůře, která je prostřednictvím šamana spojuje s Matkou zemí. Provaz symbolizuje pupeční šňůru a po uvázání všech uzlů je smotán do spirály, která je metaforou pro smrt a znovuzrození a následně se rituálně spálí, čímž dojde k očištění od hříchů.¹¹⁹ Po tomto přiznání jsou poutníci znovunarození a přejmenování. Každý účastník dostane nové jméno podle některého z huicholských bohů. Tato jména přiděluje *mara 'akame* a jsou používána po celou dobu pouti.¹²⁰

„Stezku předků“ musí každý absolvovat pěšky, bez ohledu na to, jakým způsobem se k ní dostal. Během pochodu se troubí na roh a brnká na lovecký luk. Po cestě všichni sbírají suché větvičky, které pak házejí do obřadního ohně jako oběť *Tatewarímu*. Z popela pak šaman vybere uhlíky *kupuri* (životní sílu) *Tatewarího* a vloží je do obřadní nádoby z tykve, kterou nosí na krku. Po ukončení obřadu u ohně se začínají konat přípravy na „hon“ Hlavního jelena.¹²¹

¹¹⁴ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 145.

¹¹⁵ CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998, s. 185.

¹¹⁶ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 57.

¹¹⁷ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricity*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 159.

¹¹⁸ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 135.

¹¹⁹ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 110.

¹²⁰ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 56.

¹²¹ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 148.

Začíná s rozedněním, poutníci se i s šamanem vydávají do pouště a hledají první trs *peyotlu*, který symbolizuje posvátného jelena. Chodí v řadě vedle sebe, nikdo nemluví, všichni pozorují zem a čekají na první rostlinu *peyotlu*. Když je spatřena, šaman se přiblíží a vystřelí na ní čtyři šípy. Tomuto prvnímu kaktusu poutníci přinesou kukuřici, svíčky a další dary a přijímají jej jako svátost.¹²² Poté je trs odříznut těsně nad zemí a rozdělen na malé části, které šaman rozdává účastníkům a pronáší při tom větu: „Žvýkej dobře, žvýkej dobře, protože tak spatříš svůj život.“¹²³ . Nejdříve se jimi dotkne čela, očí, krku a srdce a poté se mohou sníst. Šaman od všech účastníků vybere tykvičky na tabák a rozmístí je kolem míst, z nichž byl *peyotl* vytažen.

Následuje sběr, občas doprovázený zpěvem, rituálním plácem a kruhovým tancem, což připomíná oslavy *peyotlu* u Chichiméků, jak je popsal Sahagún v 16. století.¹²⁴ Poutníci se rozejdou do pouště, hledají kaktusy, sbírají je do košů nebo pestrých tkaných tašek *bolsa* a vyměňují si je mezi sebou jako dárky.¹²⁵ Hledání *peyotlu* v pouštním povrchu je poměrně obtížné. Příliš nevystupuje z půdy a barevně splývá se svým okolím.¹²⁶ Sklizeň trvá obvykle do noci a poté se založí oheň jako poděkování *Tatewarímu* za ochranu a u ohně se *peyotl* pojídá. Tento obřad obvykle probíhá za úplného ticha, každý poutník je ponořen do svého světa a není zvykem, aby si navzájem sdělovali své představy. Zkušenosti jsou velmi osobní a konkrétně o tomto obřadu nemáme příliš zpráv.¹²⁷ To se opakuje ještě několik dalších nocí. *Mara'akame* hledí do ohně a ve vizích ho navštěvují předkové, se kterými promlouvá a čerpá novou moudrost.¹²⁸

Množství *peyotlu* zkonsumovaného během obřadu se liší, každý účastník sní od tří do čtyřiceti *peyotlových* knoflíků během jednoho obřadu.¹²⁹ Pokud všichni postupují

¹²² STORL, Wolf-Dieter. *Andělé, dévové a duchové rostlin: Rostliny a šamanismus*. Olomouc: Fontána, 2008, s. 175.

¹²³ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 153.

¹²⁴ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 19.

¹²⁵ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 156.

¹²⁶ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricuty*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 17.

¹²⁷ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 59.

¹²⁸ CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998, s. 187.

¹²⁹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 75.

podle *mara 'akameho* pokynů, *peyotlové* zkušenosti jsou vždy příjemné a dokonce radostné.¹³⁰ Může se ale stát, že některý z účastníků účinky *peyotlu* nezvládne a dostaví se tzv. „špatný trip“, který se projevuje neovladatelným záchvatem a křikem. Přisuzuje se tomu, že člověk nebyl upřímný u zpovědi, nebo že něco skrývá. Je odveden šamanem od ostatních, který se ho snaží přivést zpět odkrytím jeho tajemství.¹³¹ Huicholové říkají, že duch *hikuri* ví, o čem člověk přemýšlí a ví, co je v jeho srdci v chvíli, kdy se chystá na výpravu. Hledá upřímnost a motivaci.¹³²

Následuje obřad rozsypávání tabáku, nazývaný „obřad obrození světa“. Šaman položí na zem čtyři šípy tak, aby směřovaly do všech světových stran, a o půlnoci je založen oheň. Šaman se modlí, pokládá tabák kolem ohně a pak ho rozdělí mezi poutníky, kteří jej vrátí do tykvvových nádob.¹³³ Tento rituál zrodu se provádí také s kukuřicí.

Tím pout' končí, po učinění obětí z tabáku, jídla a posvátné vody si poutníci očistí sandály, poděkují *Tatewarímu* a rychle se vydávají na zpáteční cestu. Věří, že zůstat déle, než je nutné, by bylo velmi nebezpečné. Po překročení hranice posvátného prostoru odkládají svá božská jména a veškeré připomínky *Wirikúty*. Zbytky kaktusů, kousky jídla a vše, co se používalo ve *Wirikútě*, je spáleno v ohni.¹³⁴

Část nasbíraných kaktusů odnesou s sebou domů a část prodají *Tarahumarům* a také *Corům*, kteří tyto výpravy nepořádají.¹³⁵ Po návratu následují oslavy a tance kolem ohně, jako poděkování *Tatewarímu*.

Závěrečným obřadem je cesta k oceánu do San Blas, k *Tatei Haramara*, Velké Pramáti Bohyň Oceánu. Až do této chvíle se poutníci nesmějí mýt, neboť špína je pokládána za posvátnou, protože pochází ze svatých míst. Čelem k *Washetahaway*, kde

¹³⁰ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 59.

¹³¹ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 113.

¹³² PINKSON, Tom S. *Květy Wiricuty*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 166.

¹³³ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 136.

¹³⁴ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 61.

¹³⁵ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, 1996, s. 136.

bohové poprvé vystoupili z tunelu *nierica* a vydali se do Wirikúty, poutníci zapálí svíčky, vykonají závěrečné modlitby a obětní dary. Až poté se mohou vykoupat v oceánu.¹³⁶

Tato pouť je pro indiány symbolickým hledáním středu světa; sbíráním a konzumací *peyotlu* ze země předků navazují vztahy s bohy.¹³⁷ Představuje návrat do ráje; Wirikúta je místo, o kterém se říká, že „vše je jedno a to je jednota sama.“ Poutníci zde naleznou své životy a prapůvodní jednotu. Dosažení celkového sjednocení na všech úrovních je jedním z nejdůležitějších cílů této cesty.

Dalším důležitým momentem je pojetí času během pouti, kdy převládá mytický čas. „*Jediný okamžik obsahuje vše, co byla a ještě bude, historie je vymazána a přítomnost prodloužena a zahrnuje počátek i konec světa.*“¹³⁸ Každá část této pouti je vysoce ritualizovaná a kopíruje cestu předků. Poutníci provádějí mnoho úkonů, o kterých věří, že je na první pouti do Wirikúty vykonávali i bohové.¹³⁹

Podrobné zprávy o této pouti máme od huicholského šamana Ramóna Mediny Silvy, který dlouhou dobu spolupracoval s antropology, například s Barbarou Myerhoff, která z jejich rozhovorů sestavila knihu *Peyote Hunt: The Sacred Journey of the Huichol Indians*. Až do 60. let se honu na *peyotl* nesměl účastnit nikdo, kdo nebyl Huichol, až poté se směli zúčastnit někteří antropologové a spisovatelé, díky kterým máme o průběhu obřadu podrobné informace.¹⁴⁰

Každá cesta do Wirikúty se trochu liší, závisí to na několika faktorech, například na účastnících a také na *mara 'akameho* vedení. Podstata a důležité rituály se ale nemění. Pro úspěšný lov musejí poutníci věnovat všechnu věrnost a náklonnost šamanovi. Pokud by všichni účastníci nebyli v naprosté shodě, pouť by se nezdařila a nenalezli by žádný *peyotl*. Věří se také, že by mohli ztratit duši. Ramón Medina Silva o tomto řekl: „*Opravdu získávám svou moc od Tatewarího, našeho Praotce Ohně, ale nemohl bych jí použít bez naprosté důvěry svých druhů.*“¹⁴¹

¹³⁶ PINKSON, Tom S. *Květy Wiricity*. Praha: Volvox Globator, 1998, s. 268.

¹³⁷ CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998, s. 167–168.

¹³⁸ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 64.

¹³⁹ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 56.

¹⁴⁰ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 135.

¹⁴¹ MYERHOFF, Barbara G. *Peyote and the mystic vision*. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 56–57.

Peyotl prodáváný na mexických trzích není posvátný, tento „jiný *peyotl*“ nebyl „uloven“ správným způsobem a při sběru pro něj nebyly učiněny oběti, a proto ho Huicholové považují za nedobrý. Především jde ale o dva různé druhy. *Peyotl* nabíraný ve Wirikútě je *Lophophora williamsii*, zatímco *peyotl* z tržišť je v naprosté většině případů *Arioscarpus retusus*; Huicholové je nazývají jako „dobrý“ a „zlý“ *peyotl*. Vzhledově jsou si velmi podobné a pouze ten, kdo má se sběrem bohaté zkušenosti, je dokáže odlišit. „Špatnému“ *peyotlu* se říká *tsuwiri* a po konzumaci jsou jeho účinky velmi nepříjemné. Neúmyslné požití *tsuwiri* je považováno za nadpřirozený trest. Aby měli jistotu, že vždy mají zásobu rostlin, pocházejících z Wirikúty, přinášejí si z pouti kaktusy, které si pak zasazují na zahrádkách a pěstují.

Peyotl musí být dostupný v průběhu celého roku, protože žádná náboženská slavnost se bez něj neobejde a *peyotl*, kukuřice a jelení maso nebo krev vždy musí být přítomny. Jelení maso může být nahrazeno, ale *peyotl* ničím nahradit nelze.¹⁴²

4.2 Tarahumarské *peyotlové* rituály

Huicholy a Tarahumary od sebe dělí několik set kilometrů a nejsou ani blízce příbuzní, ale oba tyto kmeny používají pro *peyotl* název *hikuri* a jejich kmenové kultury jsou si podobné.¹⁴³

Rozšíření *peyotlu* v Mexiku je omezené a Tarahumarové ho sbírají poblíž ústí řeky Rio Conchos. Mají svůj vlastní a odlišný *peyotlový* rituál. Jsou to katolíci, ale dodnes udržují některé dávné obřady, jako je například právě *peyotlový* kult. Věří také, že po snědení *peyotlu* vyjde z jejich těla d'ábel. Když procházejí kolem kaktusů, pokřikují se a pozdraví je, věří, že rostlina jim odpovídá.¹⁴⁴

Ztotožňují *peyotl* s bratrem hlavního boha Otce Slunce a nazývají ho Strýcem.¹⁴⁵

Podle jedné báje byl *peyotl* dar od boha Otce, který ho zanechal na zemi, když se po stvoření světa vracel na nebe. *Peyotl* byl pak vyzván na souboj medvědem. Společně si

¹⁴² MYERHOFF, Barbara G. Peyote and the mystic vision. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 69.

¹⁴³ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 136.

¹⁴⁴ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 39.

¹⁴⁵ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 39.

zakouřili a pak začali zápasit. Medvěd byl poražen a vyšel z něj všechn vzduch. Pak zápasili znovu, medvěd byl znovu poražen, posadil se na kámen a plakal. Potom odešel a už se nikdy nevrátil. Tato báje poukazuje na nesmírnou moc a sílu *peyotlu*.¹⁴⁶

„*Peyotloví šamani*“ jsou u Tarahumarů nejmocnějšími šamany vůbec. Stejně jako ostatní, i oni mohou léčit a vést obřady, kromě toho však dokáží uzdravovat pomocí *peyotlu*.¹⁴⁷

Pořádají *peyotlový* tanec k zajištění zdraví a blahobytu, který je někdy začleňován do tradičních oslav. Obřadu předchází jednodenní půst. Nejdůležitější součástí rituálu je kromě *peyotlu* velký oheň. Ženy rozemelou čerstvé kaktusy a zachycují jejich šťávu. „*Šaman sedí na západ od ohně, před ním je vyhloubená díra, do které si odplivuje, naproti němu se občas vztyčuje kříž* (zde můžeme vidět vliv křesťanství). *Peyotl leží před šamanem. Na začátku peyotl přikryje miskou z vydlabané dýně a jejím otáčením v hlíně vyryje kruh. Na chvíli misku odklopí, v prachu nakreslí kříž zobrazující svět a misku znovu přiklopí. Převrácená miska slouží jako ozvučená deska, na kterou se škrábe klacíkem, protože peyotl má rád zvuk.*“¹⁴⁸ Během celého obřadu se zpívají písně oslavující *peyotl*.

Tarahumarové pořádají také uzdravující obřady, kdy šaman obchází přítomné, všech se dotkne a nemocné třikrát pokropí vodou. Na hlavu jim přiloží hůlku a třikrát poklepe. Tím se zvedne neviditelný prach, který má uzdravující moc.¹⁴⁹ Stejně jako Huicholové, i Tarahumarové pohlížíjí na *peyotl* jako na posvátný a připisují mu moc očištění duše i těla.¹⁵⁰ Závěrečným rituálem je „poslání *peyotlu* domů“. Šaman vztáhne ruku ke slunci, třikrát udeří holí a pronese: „*Časně zrána Hikuli vsedl na krásnou zelenou holubici a ze San Ignacia a Satapolia se vydal k Tarahumarům, aby s nimi po skončení tance hodoval a přijal od nich jídlo a pití. Poté, co Hikuli přijme dary, ve tvaru koule odletí do svého úkrytu.*“¹⁵¹

A. V. Frič, který zkoumal mimo jiné rituály Tarahumarů uvádí, že používají při náboženských obřadech kaktusy rodu *Mamillaria* a *Echinocactus*, které nazývají

¹⁴⁶ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 40.

¹⁴⁷ BENNETT, Wendell C. a Robert M. ZINGG. *The Tarahumara: An Indian tribe of northern Mexico*. Chicago: The University of Chicago Press, 1935, s. 292.

¹⁴⁸ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 137.

¹⁴⁹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 137.

¹⁵⁰ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 37.

¹⁵¹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 138.

„chikulí“¹⁵², což velmi připomíná huicholský název pro *peyotl* „hikuli“. Pravděpodobně jde o kaktusy nazývané „nepravé *peyotly*“. Schultes a Hofmann uvádějí, že několik kaktusů rodu *Mammillaria* se řadí mezi nejdůležitější „nepravé *peyotly*“.¹⁵³

Tarahumarská úcta k této rostlině je opravdu obdivuhodná. Frič popisuje, že Tarahumarové *peyotl* nikdy nenechávají v domě, protože tam by „mohl být uražen nějakou nepravostí“, skladují ho vždy venku ve speciální nádobě, také kvůli ochraně před krysami. Indiáni, kteří s Fričem konzumovali jeho jídlo, si ihned po dojedení šli umýt ruce a vypláchnout ústa, aby se *peyotl* neurazil, že jedli jídlo připravené cizincem. Kdykoliv *peyotl* přemísťují, překrývají ho plachtou a následně si ho udobřují cigaretami, masem a nápoji. Věřící, že pokud by si *peyotl* rozhněvali, „sežral by jejich duše“ a pravděpodobně by zešíleli.¹⁵⁴

Po čtyřech letech *peyotl* ztrácí svou moc a Tarahumarové ho pak pohřbí, nebo ho odnesou na jeho původní místo.¹⁵⁵

Tarahumarové používají i další rostliny s halucinogenními účinky, i když ne tak intenzivními, jaké vyvolává *peyotl*. Je to například *kaposí* (*Erythrina flabelliformis*) nebo *kalamota* (*Lycoperdon*)¹⁵⁶. Někteří Tarahumarové, kteří nemají osobní zkušenosti s konzumací těchto rostlin, se jich obávají a všichni k nim mají velkou úctu.¹⁵⁷

V knize *The tarahumara: An indian tribe of northern Mexico* je uvedeno, že Tarahumarové pořádají svou vlastní cestu za sběrem *peyotlu*, ale není tak přísně ritualizovaná, jako pouť do Wirikúty. Tato tarahumarská cesta může trvat až měsíc a účastní se jí šaman a přibližně deset dalších lidí. Během této pouti neplatí žádná omezení v jídle, na rozdíl od huicholské tradice. Po příjezdu na místo sběru, k ústí řeky Rio Conchos, se všichni rozejdou do pouště a hledají *peyotl*. Opatrně ho odřezávají od země, aby neporušili kořeny. V poledne se hledači sejdou a snědí trochu nasbíraného *peyotlu*. Poté znovu následuje sběr, který končí večer. Je vztyčen kříž a zapálen velký oheň, kolem kterého se tančí. Tance a oslavy pokračují další dvě noci a následující ráno se vydávají na

¹⁵² FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 14.

¹⁵³ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 48.

¹⁵⁴ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 39.

¹⁵⁵ FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995, s. 40.

¹⁵⁶ BYE, Robert A. Hallucinogenic plants of the Tarahumara. *Journal of Ethnopharmacology* [online]. 1979, č. 02, s. 37–39.

¹⁵⁷ BYE, Robert A. Hallucinogenic plants of the Tarahumara. *Journal of Ethnopharmacology* [online]. 1979, č. 02, s. 24.

zpáteční cestu. Oslavy pokračují i po návratu sběračů. Celou noc se tančí kolem velkého ohně, pije se *tesvino* a jí se *peyotl*.¹⁵⁸

Peyotlové obřady Tarahumarové nepořádají kvůli samotné konzumaci rostliny, ale k jejímu uctění, nebo za účelem léčby. Jejich víra v *peyotl* je velmi podobná huicholské, cesta za sběrem rostlin je ale poněkud zjednodušená a méně ritualizovaná. Část sesbíraných kaktusů se prodává, takže cesta je pro ně výnosná a není pochyb, že zisk zde také hraje důležitou roli. To ovšem nijak nesnižuje význam *peyotlu* pro Tarahumary a fakt, že *peyotl* je pro ně nejúčinnějším ze všech léků.

Kromě Huicholů a Tarahumarů *peyotl* užívají i již zmínění Corové. Nesbírají ho, obvykle si ho kupují u Huicholů. Jejich *peyotlové* rituály jsou téměř totožné, s výjimkou cesty za sběrem *peyotlu*.¹⁵⁹

4.3 *Peyotlové* rituály v Severní Americe

Pro srovnání dále uvádím *peyotlový* obřad členů Americké domorodé církve.

Američané se s *peyotlem* setkali poprvé během občanské války. Po vytvoření rezervací se indiánské kulturní tradice vytrácely, proto několik náčelníků přejalo a upravilo *peyotlový* kult a aktivně ho rozšiřovali.¹⁶⁰ I přes protesty misionářů a místních úřadů se *peyotlový* kult podařilo zaregistrovat jako oficiální náboženství, v roce 1885 vznikla Americká domorodá církev a *peyotlový* kult se rozvinul mezi některými kmeny Apačů, Tonkawů a mezi Komanči a Kiowy. Dnes zdomácněl u více než poloviny amerických kmenů, tedy přibližně u čtvrt milionu osob.

Jejich víra v *peyotl* je mnohem více ovlivněna křesťanstvím, než je tomu v Mexiku, a to i přesto, že Indiáni nejsou nijak spojeni s ukřižováním Krista, náboženský vliv přijímají přímo od Boha, skrze „Ducha *peyotlu*“. Pro severoamerické indiány je *peyotl* božím poslem, který jim umožňuje komunikovat s bohem bez prostřednictví kněze.¹⁶¹

¹⁵⁸ BENNETT, Wendell C. a Robert M. ZINGG. *The Tarahumara: An Indian tribe of northern Mexico*. Chicago: The University of Chicago Press, 1935, s. 292.

¹⁵⁹ GRIMES, Joseph E., HINTON, Thomas B. The Huichol and Cora. Ed. by VOGT, Evon Z. *Handbook of Middle American Indians*, svazek 8. Austin: Univ. of Texas Press, 1969, s. 811.

¹⁶⁰ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 139.

¹⁶¹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 143.

Peyotl se používá při oslavách narození dítěte, k uctění mrtvých, o Vánocích a Velikonocích, na Den díkůvzdání a na Nový rok.¹⁶²

Na území USA *peyotl* neroste, některé indiánské kmeny posílají své poutníky do Mexika na sběr, většina si ale sušené „*peyotlové* knoflíky“ nechává doručovat prostřednictvím pošty.¹⁶³

Během obřadů tyto kmeny kladou důraz především na společné zpívání žalmů a modliteb. *Peyotlová* setkání začínají v sobotu večer a konají se obvykle v *hoganu* nebo týpí, které se postaví pouze pro tuto událost.¹⁶⁴ Účastní se jen pár lidí, kteří se shromáždí kolem ohně. Přítomen je Strážce Cesty, který celý obřad řídí; Strážce Ohně, který hlídá vchod, pečuje o nemocné a stará se o oheň; Strážce Cedrového Dřeva, který představuje Svatého Ducha, máchá kadidlem s cedrovým dřevem a tím vrací dezorientované účastníky zpět; a Strážce Bubnu, představující Ježíše, který udržuje rytmus během obřadu.¹⁶⁵ *Peyotl* leží na oltáři a každý z účastníků si nejprve ubalí cigaretu z tabáku a kukuřičných slupek. Následně si posílají pytel s usušeným *peyotlem*, každý si vezme čtyři *peyotlové* knoflíky. Toto rozdávání se několikrát opakuje, obvyklé množství je dvanáct snědených kusů na jednoho účastníka.¹⁶⁶ Následují zpěvy *peyotlových* písní, které zahajuje vedoucí obřadu. Tyto písně jsou pro obřad velmi důležité. Doprovází je bubny a chřestidla. Zpívají se v různých jazycích u mnoha indiánských skupin – kromě severoamerických indiánů se tyto písně objevují u Tarahumarů, což ukazuje na šíření náboženských vlivů. V současné době jsou zmodernizované verze *peyotlových* písní velmi oblíbené a prodávají se na CD nosičích. Jako první je zpopularizovali Sioux Verdell Primeaux a Navaho Johnny Mike, kteří v roce 1995 vydali první CD s *peyotlovými* písněmi.¹⁶⁷

Nejdůležitějším okamžikem je půlnoc, kdy Strážce Cesty vyjde z týpí a píská na píšťalu. Při svítání přichází Žena *Peyotlu* a přináší vodu a jídlo. Obřad končí s východem slunce.

¹⁶² SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 140.

¹⁶³ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 140.

¹⁶⁴ STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997, s. 190–191.

¹⁶⁵ STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997, s. 192.

¹⁶⁶ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 142.

¹⁶⁷ BEYER, Steve. *Peyote Songs*. In: BEYER, Steve. *Singing to the Plants* [online]. 2009.

Stejně jako huicholská pout', i *peyotlové* obřady severoamerických indiánů mají přísná pravidla. Starší muži nesmějí den před slavností a několik dní po ní jíst solené jídlo a po jejím skončení se nesmějí koupat. Nemusí ale držet sexuální půst. Ženy se smějí účastnit, ale mají zakázáno tančit a bubnovat. Děti smějí pouze přihlížet.¹⁶⁸

¹⁶⁸ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 140.

5. Současnost

Huicholové dnes musí čelit různým problémům, jako je zabírání půdy přistěhovalci, privatizace obecních pozemků, a také zásahy armády do tradičního honu na *peyotl*, navzdory vnitrostátním předpisům, podle kterých je náboženské užití *peyotlu* výjimkou v protidrogovém zákonu.¹⁶⁹

Dnes je výskyt *peyotlu* velmi omezený, a to v důsledku ničení jeho přirozeného prostředí, například rozšiřováním zástavby a nadměrné sklizně, protože lidé kaktusy často sbírají i s kořeny.

Pout' do Wirikúty se každoročně koná dodnes. Dříve se celá cesta absolvovala pěšky, dnes většina Huicholů používá dopravní prostředky, ale rituální zastávky a veškerá pravidla obřadu se od předkolonizačních dob téměř nezměnila.¹⁷⁰ Kromě mexických kmenů v současnosti užívá a uctívá *peyotl* více než čtyřicet indiánských kmenů v USA a západní Kanadě, ale *peyotl* i mezkalin jsou zařazeny do první kategorie Zákona o sledovaných látkách.¹⁷¹

¹⁶⁹ FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America.*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 21.

¹⁷⁰ FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996, s. 140.

¹⁷¹ PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010, s. 138.

Závěr

Poutě za sběrem tohoto kaktusu pořádají Huicholové i Tarahumarové. Huicholská pout' je více ritualizována, provázejí jí přísnější pravidla a zahrnuje více menších obřadů. U Tarahumarů je tato cesta pořádána pouze z důvodu obstarání *peyotlu*. I tak ale hraje tento kaktus v životech Tarahumarů stejně podstatnou roli, jako v životě Huicholů a u obou těchto skupin se těší velké úctě.

Zdá se, že huicholský *peyotlový* kult nebyl příliš zasažen křesťanstvím a od předkolonizačních dob se téměř nezměnil, ovšem strukturou může připomínat některé křesťanské poutě. Do *peyotlového* kultu Tarahumarů pronikly několik křesťanských prvků, například vztyčování kříže během obřadů. Pro srovnání jsem uvedla také *peyotlový* rituál severoamerických Indiánů, členů Americké domorodé církve.

Pro všechny tyto skupiny má *peyotl* nezastupitelnou úlohu v náboženském životě, u Huicholů a Tarahumarů i v životě každodenním. Myslím, že není přehnané tvrdit, že víra těchto mexických skupin se točí právě kolem tohoto halucinogenního kaktusu, který je uctíván téměř jako božstvo.

Peyotl hraje velmi důležitou roli *peyotl* v životech Huicholů i Tarahumarů.

Bibliografie a použité zdroje

- BENNETT, Wendell C., ZINGG, Robert M. *The Tarahumara: An Indian tribe of northern Mexico*. Chicago: The University of Chicago Press, 1935. ISBN neuvedeno.
- BERTRAND, Bernard. *Herbář: Fakta, mýty a legendy o afrodiziakálních rostlinách*. Praha: Rebo Production, 2014. ISBN 978-80-255-0808-4.
- BOSC DE VÉZE, Ernest. *Hašiš: Látky psychické a magické rostliny*. Praha: Clinamen, 2000. ISBN neuvedeno.
- BYE, Robert A. Hallucinogenic plants of the Tarahumara. *Journal of Ethnopharmacology* .1979, č. 02, s. 23-48. Dostupné [online]: http://www.erowid.org/references/refs_view.php?A=ShowDocPartFrame&C=ref&ID=7723&DocPartID=6836, [cit. 2014-05-02].
- BEYER, Steve. Peyote Songs. BEYER, Steve. *Singing to the Plants* , 2009. Dostupné [online]: <http://www.singingtotheplants.com/2009/03/peyote-songs/>, [cit. 2014-05-02].
- CARRASCO, David. *Náboženství Mezoameriky: Kosmovize a obřadní centra*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 80-85190-97-4.
- CRKAL, Karel. *Lovec kaktusů: A. V. Frič*. Praha: Academia, 1983. ISBN neuvedeno.
- FRIČ, Alberto V. *O kaktech a jejich narkotických účincích*. Praha: DharmaGaia, 1995. ISBN 80-85905-61-2.
- FRIED, Jacob. The Tarahumara. Ed. by VOGT, Evon Z. *Handbook of Middle American Indians*, svazek 8. Austin: Univ. of Texas Press, 1969, s. 846-870. ISBN 0292784198.
- FURST, Peter T. Hallucinogens. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001, s. 2–3. ISBN 01951425783.
- FURST, Peter T. *Halucinogeny a kultura*. Praha: DharmaGaia, 1996. ISBN 80-85905-20-5.

FURST, Peter T. Huichol. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001. s. 19–21. ISBN 01951425783.

FURST, Peter T. Peyote. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 2. New York: Oxford University Press, 2001. s. 453–454. ISBN 01951425783.

GRIMES, Joseph E., HINTON, Thomas B. The Huichol and Cora. *Handbook of Middle American Indians*, svazek 8. Editor Evon Z. Vogt. Austin: Univ. of Texas Press, 1969, s. 792-813. ISBN 0292784198.

HUXLEY, Aldous. *Brány vnímání, Nebe a peklo*. Praha: Maťa, 2011. ISBN 978-80-7287-147-6.

KIMBER, Clarissa T., McDONALD, Darrel. Sacred and Profane Uses of the Cactus *Lophophora Williamsii* from the South Texas Peyote Gardens. Ed. Michael K. Steinberg, *Dangerous Harvest Drug Plants and the Transformation of Indigenous Landscapes* [online]. New York: Oxford University Press, 2003, s. 182-208. ISBN 9780195349511. [cit. 2014-05-02].

LEVI, Jerome M. Tarahumara. Ed. Carrasco, David. *The Oxford encyclopedia of Mesoamerican cultures: the civilizations of Mexico and Central America*, svazek 3. New York: Oxford University Press, 2001. s. 185–186. ISBN 01951425783.

MERRILL, William L. Tarahumara. Ed. David Levinson *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 1995, s. 240-243. ISBN 0-8161-1816-78.

MYERHOFF, Barbara G. Peyote and the mystic vision. Ed. Bean, Lowell J. et al *Art of Huichol Indians*. New York: Fine Arts Museum of San, 1978, s. 56-70. ISBN 0-8109-0685-6.

PENDELL, Dale. *Pharmako / Gnosis: Moc rostlin a cesta jedů - Fantastika a Daimonika*. Praha: Dybbuk, 2010. ISBN 978-80-86862-91-0.

PINKSON, Tom S. *Květy Wiricuty*. Praha: Volvox Globator, 1998. ISBN 80-7207-199-8.

RÄTSCH, Christian. *Psychoaktivní rostliny*. Olomouc: Fontána, 2008. ISBN 978-80-7336-625-4.

SCHAEFER, Stacy B. Huichol. Ed. David Levinson. *Encyclopedia of world cultures: Middle America and the Caribbean*. New York: Hall, 199, s. 124-128. ISBN 0-8161-1816-7.

SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert. *Rostliny bohů: Jejich posvátná, léčebná a halucinogenní moc*. Praha: Volvox Globator, 1996. ISBN 80-7207-007-X.

STAFFORD, Peter. *Encyklopedie psychedelických látek*. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-057-6.

STORL, Wolf-Dieter. *Andělé, dévové a duchové rostlin: Rostliny a šamanismus*. Olomouc: Fontána, 2008. ISBN 978-80-7336-492-2.

VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2002. ISBN 80-86231-09-7.